

સુમુલ સેતુ

અંક નં. ૦૦૪
૨૦૨૧

શું આપણે વિચારીએ છીએ કે.....??

- (૧) આપણા પશુનું વેતરનું દૂધ સતત જળવાઈ રહે.....
- (૨) આપણા પશુના દૂધના ફૂટ અને ઘનતત્વ જળવાઈ રહે.....
- (૩) વિચારણ બાદ વધુમાં વધુ ૩ માસમાં પશુને બીજદાન થઈ લાય.....
- (૪) આપણું પશુ બિમાર ન પડે.....
- (૫) આપણા પશુની તંદુરસ્તી સારી રહે.....
- (૬) વાષ્પરઠી દોટ વર્ષ અને પાડી ૨ વર્ષની ઉભરે ગાભણ થાય.....
- (૭) આપણા દરેક પુખ્ય પશુનું વાર્ષિક વિચારણ થાય.....
- (૮) દરેક પશુનો બે વિચારણ વચ્ચેનો સમયગાળો ઓછો રહે.....
- (૯) કોટારમાં કોઈ પુખ્ય બિન ઉત્પાદક પશુ પાલવવા ન પડે.....
- (૧૦) આપણા ધાસચારાના ખર્ચમાં રાહિત થાય.....
- (૧૧) આપણા વ્યવસાય વધુ નફાકારક બની શકે.....

**ઉપરોક્ત તમામ મુદ્દાઓની સફળતાનું કેન્દ્ર એટલે
“સુમુલ સખી ડેરી ફાર્મ - ભાનાવાડી”**

૮ માર્ચ-૨૦૨૦ વિશ્વ મહિલા દિને શુભારંભ કરેલ આપણા ફાર્મમાં સફળતાનું મુખ્ય કારણ છે “સમતોલ આહાર”.

હાલ ફાર્મમાં કુલ ૭૩ સંકર ગાય છે તેનું ડૈનિક સરેરાશ દૂધ ૧૨ લિટર/દિવસ રહેલ છે તેમજ સરેરાશ ૪.૨ થી ૪.૩ ટકા ફેટ અને ૮.૮ થી ૯.૦ એસ.એન.એફ. રહેવા પામેલ છે. કુલ ૭૩ ગાય પૈકી ૭૩ ગાયને કૃત્રિમ બિજદાન કરવામાં આવેલ છે જે પૈકી ૫૮ ગાય ગાભણ છે. તે પૈકી ૧૨ ગાયનું વિચારણ પણ થયેલ છે.

હાલ ફાર્મમાં કુલ ૨૭ બેંસ છે તેનું ડૈનિક સરેરાશ દૂધ ૫ લિટર/

દિવસ રહેલ છે તેમજ સરેરાશ દૂધ થી ૭.૫ ટકા ફેટ અને ૬.૫ ટકા એસ.એન.એફ. (ઘન તત્ત્વ) રહેવા પામેલ છે. કુલ ૨૭ બેંસ પૈકી તમામ બેંસને બિજદાન કરવામાં આવેલ છે. જે પૈકી ૧૭ બેંસ ગાભણ છે. ૭૬ ટકા પશુઓ ગાભણ છે.

૨૮ સંકર વાષ્પરઠીનો ઉત્તમ શારીરિક વિકાસ વૃદ્ધિ દરના પરિણામે હાલ ૧૧ વાષ્પરઠીને બિજદાન કરવામાં આવેલ છે.

આ ફાર્મમાં પશુને જોઈતા પોંખકતત્વોની જરૂરીયાતને દ્વારાને લઈ વૈજ્ઞાનિક ટબે ઉછેર તથા સમતોલ આહાર આપવામાં આવે છે જેનું આ પરિણામ છે.

પશુપાલન વ્યવસાયની સફળતાનો મુખ્ય આધાર “સમતોલ આહાર” પર છે તેવું જીવંત ઉદાહરણ આપણું ફાર્મ છે.

શું આપણે ઘર આંગણે પણ આપણા પશુપાલન વ્યવસાયના આવા પરિણામ ન મેળવી શકીએ ? હા મેળવી શકીએ જ.

તો ચાલો આપણે પણ આવા સફળ નફાકારક પશુપાલક બની શકીએ તેના માટે વિશેષ ખર્ચ કરવાની જરૂર પણ નથી તેમજ આપણા સગવડતા મુજબ આયોજન કરવામાં આવે તો આપણા કાચમી પ્રશ્નોનું નિવારણ એટલે આપણા પશુઆહારમાં સચોટ, સફળ અને સરળ રીત અપનાવીએ.

આ છે આપણા પશુપાલન વ્યવસાયના સાચા પાલનછાર જો અપનાવીએ કાચમી તો બતશે વ્યવસાયના સાચા તારણહાર..

- ઉપાય આપણા હથમાં -

**પશુપાલન વ્યવસાયનો ખર્ચ ઘટાડીએ
સરગવો, સુબાલુલ ને સુપર બુલેટ ઘાસ ઉગાડીએ.**

જો સરગવો, સુબાલુલને સુપર બુલેટ ઘાસની પશુને હોય છાણી તો આપણો નફો લાવે તાણી.

આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે પશુપાલન વ્યવસાયનો મહત્વમાં ખર્ચ એ પશુ આહારનો થતો હોય છે. પશુ આહારમાં પણ સમતોલ પશુ આહારની આગવી વિશેષતા છે. પશુના આદર્શ વૃદ્ધિ અને વિકાસદર, પશુની દૂધ ઉત્પાદન ક્ષમતા, પશુની પ્રજનન ક્ષમતા, પશુની રોગપ્રતિકારક ક્ષમતા માટે ફક્ત આહાર નહીં પરંતુ “સમતોલ આહાર” નું અનેર મહત્વ છે.

સામાન્ય રીતે પશુપાલકો ઝારા જે-તે સીજનમાં તેમની પાસે ઉપલબ્ધ હોય તે પશુઆહાર કે ચારો આપવામાં આવે છે. જો પશુને દરરોજ જરૂરીયાત મુજબની ભાગ્રાના પોષક તત્વો વાળા સમતોલ આહાર ન આપવામાં આવે તો પશુની ઉત્પાદકતા કે વળતર મેળવી શકતા નથી.

સામાન્ય રીતે આપણે એવી ગણતરી કરતા હોઈએ છે કે પશુને “સમતોલ આહાર” આપવાથી આપણા નફા/વળતરમાં ઘટાડો થાય છે એવું નથી પરંતુ “સમતોલ આહાર” એ આપણા દૂધાળા પશુના નિયમિત દૂધ ઉત્પાદન માટે, પ્રજનન ક્ષમતા માટે, વૃદ્ધિ વિકાસ દર માટે દૈનિક જરૂરીયાત હોય છે કે આપણો ખર્ચ નથી પરંતુ આપણું રોકાણ છે.

આપણા પશુને નિયમિત સમતોલ આહાર મળી રહે અને તે પણ ખૂબ જ ઓછા ખર્ચમાં તે માટે આપણે વળતર પ્રયોગ હાથ ધરીએ.....

આપણા નફાકારક પશુપાલન તરફનો એક પ્રયાસ.....

આ માટે બે પ્રદ્યાતિથી સફળ થઈ શકીએ.

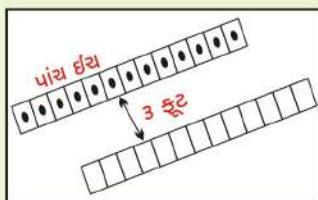
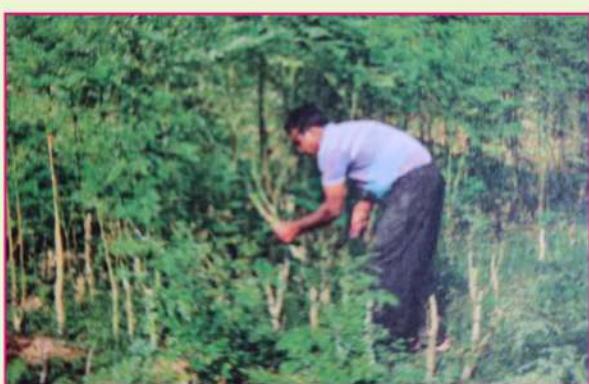
(૧) ઘર આંગણાની આસપાસની જગ્યામાં વાવેતર કરીને.....

(૨) આપણી જમીનમાં વાવેતર કરીને.....

-સરગવો :-

(૧) ઘરની આસપાસ વાવેતર કરીને.....

જ્યાં ઘર વપરાશના પાણીનો નિકાલ હોય અથવા કોટારની બાજુમાં થોડી જગ્યામાં પાણીયા બનાવી બે લાઇન વચ્ચે ૩ કૂટના અંતરે અને દરેક પાણીયા ઉપર પાંચ ઈચ્ચના અંતરે સરગવાના બીજનું વાવેતર કરવાથી તેના પાંદડાનો લીલા ચારા તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય છે.

વાવેતર બાદ દર દું દિવસે ખૂબ જ સારો પૌષ્ટીક ચારો મેળવી શકાય છે ચાફકટરથી ૨ થી ૩ સે.મી. ના ટુકડા કરી પશુને અન્ય સુકાચારા સાથે ૫ થી ૭ કિલો મીલ કરી આપી શકાય છે.

સરગવાના પાંદડાના ક્ષયણા.

- બારેમાસ લીલોચારો મળી રહે છે.
- ઓછા પાણી અને ઓછી માવજતની જરૂર પડે છે.
- સુકા દ્રવ્યોની ભાગા વધારે હોવાથી અન્ય ચારો ઓછો આપવો પડે.
- પોષક તત્વો (પ્રોટીન, ફેટ) ની ભાગા સારી હોવાથી ખાણ-દાણ ઓછું આપવાથી ખર્ચમાં ઘટાડો થાય છે.
- સરગવાના પાંદડામાં ખનીજ તત્વો પ્રચુર ભાગમાં હોવાથી પશુ વંદ્યત્વના પ્રશ્નો નિવારી શકાય છે.
- સરગવાના પાંદડામાં પ્રોટીન અને ફેટ પુરતા પ્રમાણમાં હોવાથી દૂધાળા પશુનું દૂધ વધારવા, ફેટનું પ્રમાણ જાળવવા, વૃદ્ધિ વિકાસ દર અને પ્રજનન ક્ષમતા માટે ઉત્તમ આહાર છે.

(૨) જોતરમાં વાવેતર કરીને.....

- સરગવાનું વાવેતર બીજ અથવા રોપા મારફક્ત થઈ શકે.
- વાવેતર માટે બે પાણીયા વચ્ચેનું અંતર ૨૦ થી ૩૦ સે.મી. અને બે રોપા/બીજ વચ્ચેનું અંતર ૫ થી ૧૦ સે.મી. હોવું જોઈએ.
- ૧ હૈક્ટર માટે ૧૦૦ કિલો બીચારણની જરૂર પડે છે.
- પ્રથમ કાપણી ૮૫ થી ૯૦ દિવસે આવે છે. ત્યારબાદ ૬૦ દિવસે કરી શકાય છે.
- સરગવાની કાપણી જમીનની સપાઠીથી ૩૦ સે.મી. જેટલી ઉચ્ચાઈએથી કરવાની હોય છે.
- ૧ હૈક્ટર જમીનમાંથી ૧૨૫ થી ૧૫૦ ટન લીલોચારો મળે છે.

સુખાબુલ (સુખાવળ)

સુબાબુલ એ અછિતના સમયનો ઉત્તમ પોષણ મુલ્ય ધરાવતા ચારાનું સ્થાન પામેલ છે.

સુબાબુલ એ બિજ વિના નો (સીડલેસ) વેરાયટીના છોડ તાપી જિલ્લાના ઘણા ખેડૂતો મારફૃત જમીનમાં ઉગાડવામાં આવે છે અને ખાસ કરીને તેના લાકડા પેપરમીલને જથ્થાબંધ વેચાણ કરી આવક મેળવવામાં આવે છે.

વાવેતર :- (૧) ઘરની આસપાસ વાવેતર માટે.....

ઘરની બાજુમાં ખુલ્લી જગ્યા/કોટારની બાજુમાં અથવા ઘરની આસપાસ ખુલ્લી જગ્યામાં મહેંદીની વાડ જેમ સીડલેસ (બીજ વિનાના) વેરાયટીના રોપાનું વાવેતર કરી શકાય છે. ઘરની બાજુમાં ફાજલ જગ્યાને દ્યાનમાં લઈ વાવેતર કરી લીલોચારો મેળવી શકાય છે.

ક્રમ	વિગત	ટકા
૧	પ્રોટીન	૨૪.૨
૨	ફેટ	૨.૦
૩	રેસા	૧૩.૩૦

ઘરની આસપાસ કે કોટારની આસ પાસ હોય તો ૩ ફૂટ ઉપરથી કાપવામાં આવે તો શુશોભન અને નવી શાખાઓ થી ચારાનું ઉત્પાદન પણ મેળવી શકાય છે.
સુબાબુલમાં માયમોસીન નામનું હાનિકારક ટાટ્પા હોવાથી સુબાબુલને અન્ય ચારા સાથે મિશ્ર કરીને વધુમાં વધુ ૩ કિલો આપી શકાય છે.

(૨) ખેતરમાં વાવેતર કરીને.....

- તૈયાર રોપા લાવી સીધા ખેતરમાં રોપવામાં આવે છે.
- જુલાઈ-ઓગષ્ટ માસમાં વાવેતર કરવામાં આવે છે.
- ૨૫ સે.મી. ના અંતરે રોપાઓનું હારમાં વાવેતર કરવામાં આવે છે. જે હાર વચ્ચેનું અંતર ૩ ફૂટની રાખવામાં આવે છે.
- ૧ હેક્ટર જમીનમાં ૧૦,૦૦૦ રોપાઓનું વાવેતર થાય તે રીતનું આચ્યોજન કરવાનું હોય છે.
- જે જમીનમાં અન્ય પાકનું વાવેતરના કરવું હોય તો ખેતરની ફાજલ જમીન, શોટા/પાળા કે રસ્તાની બંને બાજુ પણ વાવેતર કરી શકાય છે.
- સીડલેસ વેરાયટી હોય તો તેને શીગો આવતી નથી અને ખેતરમાં અન્ય ઉપયોગી જમીનમાં ઉગવાનો પ્રશ્ન રહેતો નથી.
- જરૂરીયાત મુજબ પિયત આપવાનું રહે છે.
- વાર્ષિક પ્રતી હેક્ટર ૧૦ થી ૧૬ ટન પાંદા મળી રહે છે.
- પ્રોટીન અને ફેટની સાથે વિપુલ પ્રયાણમાં ખનીજ ક્ષારો પણ હોય છે.

સુબાબુલના કુયાદા

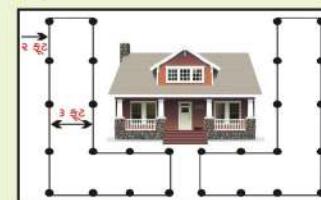
- ઓછા પાણી કે બિન ઉપયોગી જમીનમાં પણ ઉત્પાદન મેળવી શકાય છે.
- પ્રોટીન અને ફેટ તથા ખનીજ ક્ષારો પુરવા પ્રમાણમાં હોવાથી ખાણ-દાણની માત્રા ઘટાડી તે ખર્ચ નિવારી શકાય છે.
- પાણીની અછિત હોય ત્યાં લીલોચારો તરીકેનો ઉત્તમ ઉપાય ગણાવી શકાય છે.

નિઝાકારક પશુપાલનનો સુપર ઈલાજ એટલે સુપર બુલેટ ગ્રાસ (દાસ)

જેવું નામ સુપર છે તેવા જ સુપર કુયાદાઓ સાથેનો પશુપાલકો માટે આજે “હોટ ફેવર્ટી” ચારો હોય તો સુપર બુલેટ ગ્રાસ છે.

- એક એકરમાંથી વાર્ષિક ૧૨૦ થી ૧૫૦ ટન ઉત્પાદન મળી શકે છે.
- ચારામાં સૌથી લાંબા અને પછોળા અને મીઠા પાંદા ધરાવતો ચારો છે.
- વર્ષમાં ૮ વખત ઉત્પાદન મેળવી શકાય છે.
- ઓછી જમીનમાં સૌથી વધુ ઉત્પાદન આપતો ચારો છે.

(૧) ઘરની આસપાસ કે ફાજલ જમીનમાં વાવેતર.....

ક્રમ	વિગત	ટકા
૧	પ્રોટીન	૧૨.૦૨
૨	ફેટ	૨.૪૬
૩	રેસા	૩૬

- ઘરની આસપાસ જે પડતર જગ્યા છે ત્યાં બે લાઇન વચ્ચે ૩ ફૂટનું અંતર રાખી પાળા બનાવી બે છોડ (ટુકડા) વચ્ચે ૨ ફૂટના અંતરે (૨ આંખવાળા ટુકડા) વાવવાના હોય છે.
- પાણી જરૂરીયાત મુજબ આપવાનું હોય છે.
- પ્રથમ કાપણી ૮૦ દિવસે અને ત્યાર બાદ માવજત મુજબ ૪૫ થી ૬૦ દિવસે કાપણી આવે છે.
- એક વાવેલ ટુકડામાં જે સારી માવજત હોય તો બીજા કટીગ બાદ ૨૦ કિલો લીલો પૌષ્ટીક અને મીઠો ચારો મળી રહે છે.
- જે દરરોજ ૨૦ કિલો લીલોચારો જેદીતો હોય તો ફક્ત ૬૦ ટુકડાના વાવેતરથી ઘર બેઠા જ દરરોજ લીલોચારો મેળવી શકાય છે.

(૨) જમીનમાં વાવેતર કરીને.....

- અન્ય ધાસચારા પાક જેમ જમીન તૈયાર કરવાની હોય છે.
- વાવેતર ઉપર જણાવ્યા મુજબ કરવાનું રહે છે.

- એક એકર જમીનમાં ૧૦,૦૦૦ થી ૧૨,૦૦૦ ટુકડાનું વાવેતર કરવામાં આવે છે.
- વધારાના ચારાનું ઉત્તમ સાઈલેજ પણ બનાવી શકાય છે.
- એક વખત વાવેતર કર્યા બાદ ૮ વર્ષ સુધી ઉત્પાદન આવે છે.
- પ્રતિ એકર ૧૨૦ થી ૧૫૦ ટન લીલાચારાનું ઉત્પાદન મળે છે.
- ચારા મીઠો (ગલુકોગ) નું પ્રમાણ સારુ હોવાથી પશુઓ તમામ ચારો/ડાંગલા પણ ખાઈ જાય છે. ચારાનો બગાડ થતો નથી.
- પ્રોટીન અને ફેટ પ્રમાણ સારુ હોવાથી ખાણ-દાણનો વપરાશ ઘટવાથી આર્થિક ફાયદો પણ થાય છે.

ટુકમાં સમતોલ ચારા માટે પશુપાલકો પાસે જે સગવડતા હોય તે મુજબ ધરની આસપાસ કે થોડી જમીનમાંથી ઉત્તમ અને વધુ પ્રમાણમાં પૌષ્ટીક ચારો બારેમાસ મેળવી શકાય છે.

જેનાથી આપણને અન્ય ખાણદાણ ખર્ચમાં રાહત તથા પ્રતિ પશુ વધુ ફેટ, વધારે દૂધ અને વાર્ષિક વિચારણ ના પ્રશ્નોનું નિવારણ થવાથી આપણે ગણતરીપૂર્વક ના સાચા આદર્શ પશુપાલક બની શકીએ તેવો આ ઉપાય છે.

**ત્રણોય ચારાનું કાયમી વાવેતર
પશુપાલક “સમતોલ આહાર” માં
બને આત્મલિંબર**

સુમુલ

૨.૫ લાખ પશુપાલકોના પ લાખ પશુઓ માટે
ઓન કોલ સુવિધા શુભારંભ
તા. ૧/૪/૨૦૨૧

સુરત જિલ્લા સહકારી દૂધ ઉત્પાદક સંઘ લી.
પો. બો. પ૦૧, સુમુલકેરી, સુરત-૩૬૫૦૦૮ (ગુજરાત)
**પશુ સારવાર
ટોલ ફી નંબર
૧૮૦૦ ૨૧૨ ૪૪૦૦
(૨૪ કલાક અને ૩૬૫ દિવસ)**

વિગત	ગીંધારી	સંગ્રહા	સુખાલુલ	સુપર જુલેટ ગ્રાસ	સમતા બસ્કુલા સ્પેશિયલ	સુમુલ ગ્રાસ પલસ	સુમુલ હાઇપ્રો	ચીમડી	ડાંગર
પ્રોટીન	૮.૭૮	૨૦.૧૫	૨૪.૨૦	૧૨.૦૨	૨૨	૨૦	૨૨	૪.૪૩	૪.૬
ફેટ	૨.૮૮	૩.૫૬	૨	૨.૪૬	૭	૨.૫	૪	૧.૦૨	૧.૫
ચેસા	૩૮	૧૬.૫૩	૧૩.૩૦	૩૬	૧૦	૧૨	૧૦	૩૩.૫	૪૨.૨

નોંધ :- શેરડીની ચીમડી કે ડાંગરના પૂણેટીયા કે સુકાધાસ આપણા મુખ્યત્વે ચારામાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે ત્યાં તે પશુઓમાં કુપોષણ કે જરૂરી પોષક તત્ત્વોની અસમતુલાથી જોવા મળે છે જેના પરિણામે.

- ઓછુ દૂધ ઉત્પાદન મળવું
- ઓછા ફેટ વાળું દૂધ
- પશુના વૃદ્ધિ વિકાસ દર ઓછો
- પશુની તંદુરસ્તી બરાબર ના હોય
- પોષક તત્ત્વોની અસમતુલાથી પશુ ગાભણા ન થયું, વેતરમાં ન આવવું બે વિચારણ વચ્ચેનો સમય ગાળો વધારે જોવા મળે છે.
- બચ્ચાનો વૃદ્ધિ વિકાસ દર ઓછો જોવા મળે છે.
- પશુની રોગપ્રતિકારક શક્તિ ઓછી જોવા મળે છે.

ઓન કોલ સુવિધા શુભારંભથી પશુ સુરક્ષા કવર આપણા સુમુલ પચિવારના પશુપાલકો માટે આશિર્વાદ ઇપ સાભિત થશે.

શ્રી માનસિંહ કે. પટેલ
પ્રમુખ, સુમુલ કેરી, સુરત

જે દૂધ મંડળીના હિસાબો બહાર લખાવવામાં આવે છે તેવી મંડળીએ તા. ૧/૪/૨૦૨૧ થી મંડળીના મંત્રી/કર્મચારી છારા મંડળી કક્ષાએ જ કોમ્યુટરાઈઝ લખાય તેવું આયોજન કરશો. શ્રી માનસિંહ કે. પટેલ

રવાના : સુરત જિલ્લા સહકારી દૂધ ઉત્પાદક સંઘ લિ. પો.બો. પ૦૧, સુમુલ, સુરત-૩૬૫૦૦૮.

